

Latvijas viedtālruņu lietotāju autortiesību un blakustiesību objektu izmantošanas paradumi

Dr. Arnis Sauka

arnis.sauka@sseriga.edu

Rīgā, 2019. gada 4. septembrī

Pētījuma kopsavilkums

Šī pētījuma mērķis ir noskaidrot Latvijas iedzīvotāju paradumus attiecībā uz autortiesību un blakustiesību objektu izmantošanu viedtālruņos- Internetā. Pētījums veikts pēc LR Kultūras ministrijas pasūtījuma un balstās uz datiem, kas iegūti aptaujājot reprezentatīvu Latvijas iedzīvotāju izlasi: 1017 respondentus vecumā no 18-75 gadiem. Datu vākšana notika 2019. gada jūlijā, izmantojot tiešo interviju respondentu dzīves vietās metodi, to veica SKDS.

Pētījuma metodoloģiju, t.sk. aptaujas anketu, izstrādāja Dr Arnis Sauka un tas ietver četras galvenās sadaļas:

- Vai un kāda veida ar autortiesībām un blakustiesībām aizsargātus objektus lietotāji izmanto viedtālruņos?
- Kādas darbības lietotāji veic uz viedtālruņiem ar autortiesību un blakustiesību objektiem? (lejupielāde, straumēšana, kopēšana u.c.)
- No kādiem avotiem lietotāji straumē vai lejuplādē?
- Vai lietotāji veido no legāliem avotiem iegūtu autortiesību un blakustiesību objektu kopijas uz viedtālruņa?

Vai un kāda veida ar autortiesībām un blakustiesībām aizsargātus objektus lietotāji izmanto viedtālruņos?

Divas trešdaļas, jeb 66.5% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju atbildēja, ka lieto viedtālruni, kurā ir pieejams Internets. Pētījuma dati parāda, ka viedtālruni ar pieeju Internetam salīdzinoši daudz mazāk lieto vecāka gadu gājuma Latvijas iedzīvotāji, sevišķi kategorijā 64-75 gadi (kopā aptaujāti 171 no kuriem 72,2% nelieto). Izteikti daudz vairāk viedtālruni ar Internetu lieto respondenti vecumā no 18-44 gadiem. Būtiski vairāk viedtālruni ar pieeju Internetam izmanto arī respondenti ar augstāko izglītību. Savukārt relatīvi mazāk šādu lietotāju ir ar pamatizglītību (no 108 aptaujātajiem nelieto 55,8%) un ar ienākumiem mazākiem par 400 EUR mēnesī.

Respondentiem, kas lieto viedtālruni ar pieeju Internetam (kopumā 679 no 1017) vaicājām, cik bieži tie izmanto viedtālruni, lai (i) skatītos filmas, (ii) skatītos TV pārraides: seriālus, TV raidījumus un šovus, (iii) klausītos mūziku, (iv) lasītu e-grāmatas, (v) spēlētu spēles, un (vi) skatītos sporta sacensības. Lūdzām sniegt vērtējumu skalā no 1, kur “1” ir “nemaz” bet “4”: “reizi vai biežāk nedēļā”. Atbilstoši pētījuma datiem, visbiežāk respondent izmanto Internetu viedtālrunī lai klausītos mūziku: vidējais vērtējums 2,59 (starp “2”: retāk kā reizi mēnesī un “3”: vismaz 1-2 reizes mēnesī). Turklāt aptuveni 40% respondentu atbildēja ar “4”, bet 15% ar “3”, savukārt nedaudz vairāk ka 1/3 respondentu (37,3%) atbildēja ar “1”: nekad.

Salīdzinoši bieži Latvijas iedzīvotāji izmanto Internetu viedtālrunī arī lai spēlētu spēles: vidējā atbilde 1.97 no kā ar “4” (reizi vai biežāk kā reizi nedēļā) atbildēja 21,4%, ar “3”: 12,8% bet ar “nemaz” aptuveni 60% respondentu. Savukārt, atbilstoši pētījuma datiem, vismazāk Latvijas iedzīvotāji izmanto viedtālruni ali Internetā lasītu e-grāmatas (vidēji 1,32: ar “nemaz” atbildot 81,9% respondentu) un skatītos sporta pārraides (vidēji 1,5; “nemaz”: 73,7%). Filmās un TV pārraides, Internetā- izmantojot viedtālruni, reizi vai biežāk kā reizi nedēļā (“4”) skatās aptuveni 12% Latvijas iedzīvotāju, retāk kā reizi mēnesī: aptuveni 9% bet nemaz: aptuveni 65% aptaujāto respondentu (vidēji, skalā no 1-4: aptuveni 1,7). Kopsavilkums- galvenās tendences respondentu atbildēm, atkarībā no to dzimuma, vecuma, izglītības līmeņa, nodarbošanās, ienākumu līmeņa un dzīves vietas attēlotas sekojošā tabulā:

	<i>Klausās mūziku</i>	<i>Spēlē spēles</i>	<i>Skatās filmas un TV pārraides</i>	<i>Skatās sporta sacensības</i>	<i>Lasa e-grāmatas</i>
Dzimums	Nav būtiskas atšķirības starp vīriešiem un sievietēm.	Nedaudz biežāk spēlē sporta spēles ar pieeju Internetam spēlēt vīrieši.	Nav būtiskas atšķirības.	Būtiski vairāk- vīrieši. Sevišķi kategorijās “reizi vai biežāk nedēļā” un “1-2 reizes mēnesī”.	Mazliet biežāk- sievietes, sevišķi kategorijā “reizi vai biežāk nedēļā”.
Vecums	Jo jaunāks respondents, jo klausās izteikti biežāk.	Biežāk- jaunāki respondenti, kur izteiktāka atšķirība ir starp vecuma grupā no 18-44 gadiem un 45 – 75 gadiem.	Biežāk- jaunāki respondenti, kur izteikti mazāk respondenti vecumā no 55 – 75 gadiem (sevišķi filmām), bet daudz vairāk- vecumā no 18-24 gadiem.	Biežāk- jaunāki respondenti, kur izteikti mazāk respondenti vecumā no 64 – 75 gadiem, bet daudz vairāk- vecumā no 18-25 gadiem.	Nedaudz biežāk, sevišķi kategorijā “reizi vai biežāk nedēļā”, respondenti vecumā no 18-24 gadiem.

	<i>Klausās mūziku</i>	<i>Spēlē spēles</i>	<i>Skatās filmas un TV pārraides</i>	<i>Skatās sporta sacensības</i>	<i>Lasa e-grāmatas</i>
<i>Izglītības līmenis</i>	Biežāk klausās respondenti ar pamatizglītību. Piemēram, 61,7% no aptaujātajiem respondentiem ar pamatizglītību šādi klausās mūziku reizi vai biežāk nedēļā, savukārt no aptaujātajiem ar augstāko izglītību attiecīgā proporcija ir 36,4%.	Nav būtiskas atšķirības respondentu paradumos atkarībā no to izglītības līmeņa.	Biežāk-respondenti ar pamatizglītību-sevišķi izteikti kategorijā “reizi vai biežāk nedēļā”.	Nedaudz biežāk-respondenti ar pamatizglītību.	Nedaudz biežāk-respondenti ar augstāko izglītību.
<i>Nodarbošanās</i>	Biežāk klausās skolnieki un studenti, mājsaimnieces. Daudz mazāk-pensionāri.	Biežāk-skolnieki un studenti, retāk-pensionāri.	Filmām: biežāk-skolnieki un studenti, mājsaimnieces. Retāk-pensionāri, individuālā darba veicēji. TV seriāliem: mazāk izteiktas atšķirības.	Biežāk- studenti un skolēni. Retāk-pensionāri, bezdarbnieki.	Biežāk-skolnieki un studenti, arī mājsaimnieces un vadītāji. Reti- strādnieki un pensionāri.
<i>Ienākumu līmenis</i>	Nav izteiktas atšķirības.- Izņemot kategoriju “1-2 reizes mēnesī”, kur ir proporcionāli nedaudz mazāk respondentu ar ienākumiem mazākiem par 400 EUR mēnesī.	Biežāk-respondenti ar augstiem (virs 801 EUR mēnesī) ienākumiem.	Biežāk (vairāk gan filmām, kā TV pārraidēm)-ar augstiem (virs 801 EUR mēnesī) ienākumiem.	Biežāk- ar augstiem (virs 801 EUR mēnesī) ienākumiem.	Biežāk, sevišķi kategorijā “reizi vai biežāk nedēļā”, ar augstiem (virs 801 EUR mēnesī) ienākumiem.
<i>Dzīves vieta</i>	Nav būtiskas atšķirības starp respondentiem atkarībā no to dzīvesvietas (Rīga, cita pilsēta vai mazāk apdzīvota vieta).	Biežāk- Rīgā dzīvojošie.	Nav būtiskas atšķirības.	Nedaudz biežāk-respondenti no mazāk apdzīvotām vietām.	Biežāk- Rīgā dzīvojošie.

Pētījuma ietvaros uzdevām Latvijas iedzīvotājiem jautājumu par to, cik lielā mērā, izmantojot viedtālruni, Internetā tiek izmantos nelegāls saturs. Ņemot vērā, ka jautājums ir sensitīvs, lūdzām visiem respondentiem (1017) atbildēt “Cik bieži, Jūsprāt, Jūsu radnieki, draugi un paziņas Latvijā viedtālrunī lieto nelegālu saturu – t.i. nemaksājot izmanto saturu par kuru citādi būtu jāmaksā?”. Savukārt tiem respondentiem, kas lieto viedtālruni, kurā ir pieejams Internets (679 no 1017) jautājam arī “Cik bieži Jūs pats/ i esat viedtālrunī lietojis/usi nelegālu saturu šīm aktivitātēm?”. Proti, iepriekšējie pētījumi liecina, ka sensitīvus jautājumus uzdot tieši (par pašu respondentu, piemēram, cik lielā mērā esat iesaistīts nelegālās darbībās), pastāv liels risks saņemt neadekvāti zemu vērtējumu. Tāpēc šādos gadījumos bieži tiek pielietota netieša jautājuma uzdošanas pieeja, proti, jautājot par «draugiem un paziņām»/ «uzņēmumiem jūsu nozarē» vai tml. (sk. Putniņš un Sauka, 2015).

Arī šis pētījums apliecina šāda izaicinājuma iespējamību. Proti, vaicāti par to cik paši izmanto viedtālruni lai Internetā pieejamo saturu lietotu nelegāli, 74,3-88,9% (atkarībā no satura: filmu vai TV pārraižu skatīšanā; mūzikas klausīšanos; e-grāmatu lasīšanu; spēļu spēlēšanu vai sporta pārraižu skatīšanos) atbild ar “nemaz”. Savukārt vaicāti par draugiem, paziņām, ar «nemaz» atbild daudz mazāk respondentu: 31,0-42,2%. Turklāt analizējot šāda rakstura datus ir jāņem vērā arī virkne citu faktoru, t.sk. tas, ka uzdodot jautājumu netieši (par draugiem un paziņām) proporcionāli liela daļa respondentu subjektīvu vai objektīvu iemeslu dēļ izvēlēties uz jautājumu neatbildēt (atbilde “nezinu/ grūti pateikt”). Piemēram attiecībā uz sevi ar “nezinu/ grūti pateikt” atbildēja tikai 7,1-8,1% respondentu, savukārt par draugiem un paziņām: aptuveni 50% respondentu. Datu analīzē šo ir jāņem vērā aprēķinot respondentu proporciju, kas atbildējuši, piemēram, ar “bieži”, “reti” vai “nekad”. Pie tam, lai dati būtu salīdzinājumi, to pašu vēlamas darīt arī tiešu atbilžu gadījumā.

Veicot augstākminēto korekciju, ar “nezinu” attiecībā uz to cik paši izmanto viedtālruni lai Internetā lietotu nelegālu saturu, atbildēja 80,8% lai klausītos mūziku līdz pat 95,9% (lai lasītu e-grāmatas). Savukārt atbildot par citiem, ar “nezinu” atbildēja 60% (klausītos mūziku) -86,4% (lasītu e-grāmatas) respondentu. Šajā kontekstā ir jāuzsver, ka aprēķins par satura izmantošanu Internetā lietojot viedtālruni (līdzīgi kā, piemēram, ēnu ekonomikas apjoma aprēķins; sk. Putniņš un Sauka, 2019) ir aptuvenš. Atbilstoši iepriekšējo pētījumu pieredzei, uzdodot sensitīvus jautājumus, ticamāki ir dati, kas iegūti no atbildēm par citiem (piemēram, draugiem un paziņām), kā par sevi pašu. Iespējams, viskorektāk ir apgalvot, ka atbildes attiecībā uz sevi ir pati zemākā iespējamā iesaistes nelegālās darbībās robeža, savukārt atbildot par citiem: robeža, kas ir tuvu reālajai- ja ne maksimālajai iespējamajai attiecīgajā jomā.

Atbilstoši pētījuma rezultātiem, visvairāk Latvijas iedzīvotāji izmanto viedtālrunus lai Internetā nelegāli klausītos mūziku (vidējais vērtējums 1,97; skalā no 1-4, kur “1”: nemaz, “2”: retāk kā reizi mēnesī, “3”: vismaz 1-2 reizes mēnesī, “4”: reizi vai biežāk kā reizi nedēļā”. Pie

tam 22,1% atbildēja ar “4”, bet 12,% ar “3”. Salīdzinoši daudz Latvijas iedzīvotāji arī izmanto viedtālruni lai Internetā nelegāli spēlētu spēles (vidēji 1,75: 16,1% atbild ar “4”, 10,7% ar “3”, bet 67,8% ar “nemaz”) un skatītos filmas (vidēji 1,68: 9,1%” “4”, 17,5%: “3”, 67,5%: “1” jeb “nemaz”). Vidējie rādītāji attiecībā uz TV pārraižu (seriālu, TV raidījumu un šovu) skatīšanos, sporta sacensību skatīšanos un e-grāmatu lasīšanu ir, attiecīgi, 1,51, 1,48 un 1,24. Būtiski uzsvērt, ka arī ja ņemtu vērā atbildes uz jautājumiem kas uzdoti tieši (par pašu respondentu, nevis draugiem vai paziņām), salīdzinoši liela daļa iedzīvotāju atzīst, ka izmanto viedtālrunus nelegāla satura lietošanai Internetā. Piemēram, atbilstoši pētījuma rezultātiem, aptuveni 1/5 daļa, jeb 19% respondentu atzīst, ka šādi Internetā klausās mūziku (7,3%- ka to dara reizi vai biežāk kā reizi nedēļā), aptuveni 14%, ka skatās filmas, bet 9-10%, ka spēlē spēles vai skatās TV pārraides (izslēdzot atbildes “zinu/ grūti pateikt”). Kopumā pētījuma rezultāti norāda, ka viedtālruna izmantošana lai lietotu nelegālu saturu Internetā ir pietiekoši nopietna problēma.

Kopsavilkums- galvenās tendences respondentu atbildēm atkarībā no to dzimuma, vecuma, izglītības līmeņa, nodarbošanās, ienākumu līmeņa, dzīves vietas un mobilo sakaru operatora attēlotas sekojošā tabulā:

	<i>Klausās mūziku</i>	<i>Spēlē spēles</i>	<i>Skatās filmas un TV pārraides</i>	<i>Skatās sporta sacensības</i>	<i>Lasa e-grāmatas</i>
Dzimums	Nav būtiskas atšķirības starp vīriešiem un sievietēm.	Nav būtiskas atšķirības.	Nav būtiskas atšķirības-kopumā nedaudz mazāk sievietes. Tomēr TV pārraidēm kategorijā “reizi vai biežāk nedēļā”- izteikti vairāk sievietes.	Nedaudz (bet ne būtiski) vairāk-vīrieši.	Nav būtiskas atšķirības starp vīriešiem un sievietēm. Tomēr kategorijā “reizi vai biežāk nedēļā”- izteikti vairāk sievietes.
Vecums	Izteikti vairāk (izmanto viedtālrunus lai nelegāli klausītos mūziku)- vecumā no 18-24 gadiem (sevišķi kategorijā “reizi vai biežāk nedēļā), mazāk-vecumā no 55-75 gadiem.	Izteikti vairāk-vecumā no 18-24 gadiem, mazāk- vecumā no 55-75 gadiem.	Jaunāki respondenti-vairāk. Izteikti mazāk- vecumā no 55-75 gadiem.	Salīdzinoši jaunāki respondenti-vairāk, sevišķi 18-24 gadu veci.	Vairāk-kategorijā 18-24 gadi. Nav būtisku atšķirību citās kategorijās.

	<i>Klausās mūziku</i>	<i>Spēlē spēles</i>	<i>Skatās filmas un TV pārraides</i>	<i>Skatās sporta sacensības</i>	<i>Lasa e-grāmatas</i>
Izglītības līmenis	Nav būtiskas atšķirības.	Nav būtiskas atšķirības.	Nav būtiskas atšķirības.	Nav būtiskas atšķirības.	Nav būtiskas atšķirības.
Nodarbošanās	Izteikti daudz mazāk (izmanto viedtālrunus lai nelegāli klausītos mūziku)- pensionāri. Vairāk- skolēni un studenti, vadītāji.	Izteikti daudz mazāk- pensionāri, arī individuālā darba veicēji. Vairāk- mājsaimnieces, skolēni un studenti, vadītāji.	Izteikti daudz mazāk- pensionāri un bezdarbnieki (TV pārraidēm- arī individuālais darbs). Nav būtisku atšķirību citās kategorijās.	Mazāk- pensionāri un bezdarbnieki. Nav būtisku atšķirību citās kategorijās.	Pavisam ne-individuāls darbs, praktiski nemaz- pensionārs, bezdarbnieks, strādnieks. Salīdzinoši vairāk- vadītājs.
Ienākumu līmenis	Nav būtiskas atšķirības.	Nav būtiskas atšķirības- mazliet mazāk respondenti ar augstākiem ienākumiem.	Vairāk- ar augstiem ienākumiem kategorijā “801 EUR mēnesī un vairāk”.	Vairāk- ar augstiem ienākumiem kategorijā “801 EUR mēnesī un vairāk”.	Vairāk- ar augstiem ienākumiem kategorijā “801 EUR mēnesī un vairāk”.
Dzīves vieta	Mazliet mazāk- mazāk apdzīvotās vietās.	Mazliet mazāk- mazāk apdzīvotās vietās.	Vairāk Rīgā, mazāk- mazāk apdzīvotās vietās.	Mazāk- mazāk apdzīvotās vietās (kā Rīgā un citās pilsētās).	Mazāk- mazāk apdzīvotās vietās.
Operators	Nedaudz mazāk- Bite lietotāji (kā LMT un Tele 2)	Nedaudz mazāk- Bite lietotāji.	Nedaudz mazāk- Bite lietotāji.	Mazāk - Bite lietotāji.	Nedaudz vairāk- LMT (bet nav izteiktas atšķirības).

Pētījuma ietvaros uzdevām respondentiem jautājumu: “Cik viegli, Jūsprāt, ir atšķirt Internetā pieejamo un viedtālrunī lietojamo legālu satura piedāvājumu no nelegāla?”, lūdzot sniegt vērtējumu skalā no 1-4, kur “4” nozīmē “vienmēr viegli atšķirt”. Vidējais respondentu vērtējums attiecībā uz dažādām satura kategorijām ir robežās no 2,05 (lai lasītu e-grāmatas) līdz 2,19 (lai skatītos filmas)- proti vistuvāk atbildei “2” “bieži ir grūti atšķirt”. Aptuveni 5-8% respondentu, atkarībā no satura kategorijas, atbildēja ar “vienmēr ir viegli atšķirt” (“4”), bet 8-11% (7% e-grāmatu gadījumā)- ar “bieži ir viegli atšķirt” (“3”).

Neatkarīgi no kategorijas (mūzikas, filmas, sporta sacensības, u.t.t.), kopumā, vīrieši pauž uzskatu, ka ir vieglāk atšķirt Internetā pieejamo un viedtālrunī lietojamo legālo satura piedāvājumu no nelegālā. Turklāt jo jaunāki respondenti, jo vairāk tie pauž uzskatu, ka šādu saturu atšķirt ir vieglāk. Te gan ir būtiski piebilst, ka proporcionāli salīdzinoši daudz (13-20% atkarībā no kategorijas) arī respondentu vecumā no 18-24 gadiem pauž viedokli, ka legālo no nelegālā satura atšķirt vienmēr ir grūti. Pētījumu rezultāti neuzrāda izteiktas atšķirības atkarībā no respondentu izglītības līmeņa vai operatora, kādu respondents lieto. Uzskatu, ka legālo

satura piedāvājumu no nelegālā atšķirt ir vieglāk, vairāk pauž respondenti ar vidēji augstiem un augstiem ienākumiem.

Vaicāti “Vai gadījumā, ja Jūs zināt, ka saturs ir nelegāls, tas Jūs attur no šāda satura lietošanas?”, respondent vidēji atbildēja ar 3,28 skalā no 1-5, kur “1”: “nē, nekad”, bet “5” (jā, vienmēr). Proti, 19,2% Latvijas iedzīvotāju uz šo jautājumu atbildēja ar “jā, vienmēr attur”, bet 23,5%: ar vairāk attur, kā neattur. Savukārt 12% respondentu pauž uzskatu, ka apziņa, ka saturs ir nelegāls tos pilnībā neattur no tā lietošanas. Pētījuma rezultāti liecina, ka apziņa par to, ka, saturs ir nelegāls no tā lietošanu salīdzinoši vairāk attur sievietes, respondentus ar augstāku izglītības līmeni, kā arī salīdzinoši vecākus cilvēkus (vecumā no 45-75 gadiem). Lai arī pētījuma rezultāti neuzrāda izteiktas atšķirības atkarībā no respondentu ienākumu līmeņa, apziņa par to, ka, saturs ir nelegāls no tā lietošanas mazliet mazākā mērā attur tieši respondentus ar salīdzinoši augstiem ienākumiem (vairāk kā 801 EUR mēnesī).

Visbeidzot, tiem respondentiem, kuri lieto viedtālruni ar pieeju Internetam (kopumā 679 no 1017) uzdevām sekojošus divus jautājumus: “Cik lielā mērā, Jūsaprāt, šādi faktori veicina nelegāla satura lietošanu viedtālrunī? Vai tie to, Jūsaprāt, veicina ļoti lielā mērā, diezgan lielā mērā, diezgan mazā mērā vai arī ļoti mazā mērā?” un “Cik lielā mērā, Jūsaprāt, šādi faktori veicina legāla satura lietošanu viedtālrunī? Vai tie to, Jūsaprāt, veicina ļoti lielā mērā, diezgan lielā mērā, diezgan mazā mērā vai arī ļoti mazā mērā?”.

Attiecībā uz faktoriem, kas potenciāli veicina nelegāla satura lietošanu viedtālrunī, respondentiem tika piedāvāts vērtēt sekojošos: vēlamais saturs nav vienkārši (uzreiz) legāli pieejams; legālais saturs ir pārāk dārgs; nelegālais saturs ir viegli pieejams; nelegālā satura piedāvātāji nodrošina plašākas satura izvēles iespējas; grūti atšķirt legālu saturu no nelegāla satura; nav būtiska riska tikt pieķertam un sodītam par nelegāla satura lietošanu. Pētījuma rezultāti liecina, ka nelegāla satura lietošanu visvairāk veicina tas, legālais saturs ir pārāk dārgs un, ka nelegālais saturs ir viegli pieejams: vidējais vērtējums, attiecīgi, 3,21 un 3,15 (skalā no 1-4, kur “4”: “veicina ļoti lielā mērā”. Pie tam attiecībā uz faktoru “legālais saturs ir pārāk dārgs” ar “4” atbildēja 31,3%, bet “3”: 31,1%, savukārt tikai 4,3% ar “1” (“veicina ļoti mazā mērā”). Attiecībā uz faktoru “nelegālais saturs ir viegli pieejams”, respondentu sadalījums ir, attiecīgi, 25,8%, 31,6% un 3,9%.

Faktoru “nelegālā satura piedāvātāji nodrošina plašākas satura izvēles iespējas” respondenti vidēji vērtē ar 3,04; faktoru “nav būtiska riska tikt pieķertam un sodītam par nelegāla satura lietošanu” ar 2,95, bet faktoru “grūti atšķirt legālu saturu no nelegāla satura” ar 2,94 (“3” nozīmē “veicina diezgan lielā mērā”). Savukārt faktoru “vēlamais saturs nav vienkārši (uzreiz) legāli pieejams” kā tādu, kas veicina nelegāla satura lietošanu viedtālrunī, Latvijas iedzīvotāji vidēji vērtē ar 2,87.

Pētījuma rezultāti attiecībā uz faktoriem, kas identificēti kā tādi, kas visvairāk veicina nelegāla satura lietošanu viedtālrunos ar pieeju Internetam (proti, ka legālais saturs ir pārāk dārgs un, ka nelegālais saturs ir viegli pieejams) parāda, ka nav izteiktu atšķirību starp sieviešu un vīriešu sniegtajiem vērtējumiem, kā arī respondentu vērtējumiem atkarībā no to izglītības līmeņa. Savukārt tieši respondenti ar augstākiem ienākumiem uzskata, ka legālā satura dārdzība un nelegālā satura viegla pieejamība lielākā mērā veicina nelegāla satura lietošanu. Salīdzinoši jaunāki respondenti proporcionāli nedaudz vairāk atbildēja, ka legālā satura dārdzība veicina nelegāla satura lietošanu “ļoti bieži” vai “bieži”. Savukārt mazāk izteiktas atšķirības atkarībā no respondentu vecuma vērojamas attiecībā uz faktoru “nelegālais saturs ir viegli pieejams”- ar izņēmumu, kategorijā 64-75 gadus veci respondenti, kur proporcionāli maz respondentu uzskata, ka nelegāla satura viegla pieejamība to lietošanu ietekmē ļoti lielā mērā. Bieži lietotāji, nedaudz vairāk ka LMT un Tele2 lietotāji, pauž viedokli, ka legālā satura dārdzība veicina nelegāla satura lietošanu; nav vērojamas būtiskas atšķirības attiecībā uz nelegāla satura pieejamību.

Attiecībā uz faktoriem, kas potenciāli veicina legāla satura lietošanu viedtālrunī, respondenti min to, ka “legālais saturs ir kvalitatīvāks” (vidējais vērtējums 3,16, skalā no 1-4, kur “4” nozīmē “veicina ļoti lielā mērā”: ar “4” atbildot 28,1%), “legālā satura piedāvātāju pakalpojumu ir ērtāk un vienkāršāk lietot” (3,09, ar “4” atbildot 24,6%), “bailes inficēt viedtālruni ar vīrusiem” (3,08, ar “4” atbildot 27,8%) un “legālā satura piedāvātāji piedāvā plašākas filmu, TV pārraižu, sporta pārraižu, mūzikas, spēļu un cita satura izvēles iespējas” (3,04, ar “4” atbildot 22,3%). Zemāki vidējie vērtējumi doti attiecībā uz tādiem faktoriem, kā “bailes no soda pa nelegāla satura izmantošanu; bailes inficēt viedtālruni ar vīrusiem” (2,5: ar “4” atbildot tikai 11,3%, bet ar “1”: 13,5%) un “apziņa, ka nelegāla satura lietošana nav ētiska un tiesību īpašnieki nesaņem atlīdzību par savu darbu” (2,49: ar “4” atbildot tikai 9,6%, bet ar “1”: 12,3%).

Savukārt, pētījuma rezultāti attiecībā uz faktoriem, kas identificēti kā tādi, kas visvairāk veicina legāla satura lietošanu viedtālrunos ar pieeju Internetam (proti, ka legālais saturs ir kvalitatīvāks, legālā satura piedāvātāju pakalpojumu ir ērtāk un vienkāršāk lietot un bailes inficēt viedtālruni ar vīrusiem) parāda, ka nav izteiktu atšķirību starp sieviešu un vīriešu sniegtajiem vērtējumiem. Ar piebildi, ka proporcionāli nedaudz vairāk sieviešu atbild ar “ļoti lielā mērā veicina lietot legālu saturu” attiecība uz faktoru “bailes inficēt viedtālruni ar vīrusiem”.

Attiecībā uz faktoru “legālais saturs ir kvalitatīvāks”, salīdzinoši proporcionāli mazāk tieši vecāka gada gājuma respondenti (kategorija “64-75 gadi”), kā arī respondenti ar zemāku izglītības līmeni (lai arī nav ļoti izteiktas atšķirības) uzskata, ka šim faktoram būtu liela nozīme uz legāla satura lietošanas veicināšanu viedtālrunos. Respondenti ar vidēji augstiem un

augstiem ienākumiem vairāk pauž viedokli, ka legālā satura kvalitāte veicina legāla satura lietošanu viedtālrunos ar pieeju Internetam. Nav būtiskas atšķirības atkarībā no operatora, kuru izmanto respondenti.

Arī attiecībā uz faktoru “legālā satura piedāvātāju pakalpojumu ir ērtāk un vienkāršāk lietot”, salīdzinoši mazāk vecāka gada gājuma respondenti (kategorija “64-75 gadi”) uzskata, ka šim faktoram būtu liela nozīme uz legāla satura lietošanas veicināšanu viedtālrunos. Nav vērojamas atšķirības salīdzinot respondentus pēc izglītības līmeņa vai operatora ko tie lieto. Savukārt nedaudz vairāk šādu viedokli pauž respondenti ar augstākiem ienākumiem. To, ka faktoram “bailes inficēt viedtālruni ar vīrusiem” ir būtiska ietekme uz legāla satura lietošanas veicināšanu, mazāk uzskata iedzīvotāji vecumā no 64-75 gadiem, vairāk- ar augstāko izglītību un nedaudz vairāk respondentu ar salīdzinoši lielākiem ienākumiem. Nav vērojamas atšķirības salīdzinot respondentus pēc operatora ko tie lieto.

*Kādas darbības lietotāji veic uz viedtālruniem ar autortiesību un blakustiesību objektiem?
(lejupielāde, straumēšana, kopēšana u.c.)*

Šajā pētījuma daļā, respondentiem, kuri lieto viedtālruni ar pieeju Internetam (kopumā 679 no 1017) uzdevām sekojošu jautājumu: “Lai uz Jūsu viedtālruna lietotu zemāk minēto saturu, vai Jūs visbiežāk to lejuplādējat (t.i. saglabājat tālrunī datni no interneta), straumējat (t.i. skatāties/klausāties tiešsaistē) vai kopējat (izveidojat kopiju uz viedtālruna no faila datorā vai mākoņpakalpojumā), vai arī Jūs uz sava viedtālruna nelietojat šādu saturu?”. Atbilstoši pētījuma rezultātiem, “mūziku” visbiežāk lejuplādē 25,8%, straumē 25,2%, kopē 4,1%, bet šādu saturu neizmanto- 45,3% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju. Filmas visbiežāk lejuplādē 12,4%, straumē 18,1%, kopē 1,9%, bet šādu saturu neizmanto- 64,2,3% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju, savukārt spēles, visbiežāk, lejuplādē 24,2%, straumē 8,1%, kopē 1,8%, bet saturu neizmanto 61,2% respondentu. Visbiežāk e-grāmatas lejuplādē 7,7%, straumē 4,6%, kopē 1,2%, bet šādu saturu neizmanto- 80,6% respondentu; TV pārraides: lejuplādē 5,6%, straumē 19,6%, kopē 1,8%, neizmanto 68,6% respondentu; sporta sacensības visbiežāk lejuplādē 4,2%, straumē 13,9%, kopē 0,7%, bet šādu saturu neizmanto- 76,4% respondentu. Pētījuma dati neuzrāda izteiktas tendences atkarībā no respondentu profila, gk. tādēļ, ka jēgpilnai analīzei analizējamo datu apjoms (piemēram., respondentu skaits, kas atbild, ka kopē mūziku, filmas un tml.) ir par mazu (piemēram., respondentu skaits, kas atbild, ka kopē mūziku, filmas un tml.).

No kādiem avotiem lietotāji straumē vai lejuplādē?

Respondentiem, kuri lieto viedtālruni ar pieeju Internetam (kopumā 679 no 1017) jautājām vai, un cik lielā mērā, tie lieto dažādus avotus, no kuriem uz viedtālruniem var straumēt vai

lejupielādēt filmas, TV pārraides, sporta sacensības un mūziku. Par katru no identificētajiem avotiem lūdzām sniegt vērtējumu skalā no 1-4, kur “1” nozīmē, ka šādu avotu respondenti neizmanto nemaz, “2”: retāk kā reizi mēnesī, “3”: vismaz 1-2 reizes mēnesī, “4”: reizi vai biežāk kā reizi nedēļā.

Atbilstoši pētījuma rezultātiem, kā visbiežāk lietotais avots augstākminētajām darbībām (atsevišķi neizdalot filmas, mūziku, TV pārraides un tml.) tika minēts Youtube (vidējais vērtējums 2,77). Attiecībā uz Youtube ar “4” (reizi vai biežāk kā reizi nedēļā) atbildēja 44,9%, ar “3”- 14,9%, bet ar “nemaz”- 29,9%. TVplay gadījumā vidējais vērtējums bija 1,49 (“4”: 7,6%, “3”: 8,4%, “nemaz”- 71,3%), Spotify: 1,43 (“4”: 7,5%, “3”: 7,2%, “nemaz”- 75,7%), Shortcut: 1,37 (“4”: 5,4%, “3”: 6,9%, “nemaz”- 77,0%), Netflix 1,31 (“4”: 4,4%, “3”: 5,6%, “nemaz”- 79,4%), bet LMT straume: 1,29 (“4”: 4,4%, “3”: 5,2%, “nemaz”- 80,6%). Visi pārējie avoti (Isportlive.net, Lifetv.sx, ESPN, Filebase, Seasonvar, iTunes, Deezer, Edem.tv, Kartina.tv) tika vērtēti vēl tuvāk “1” (“nemaz”), robežās no 1,02- 1,13.

Visbiežāk lietoto avotu, proti, Youtube, TVplay, Spotify un Netflix, respondentu profila analīze uzrāda, ka visus minētos avotus sievietes izmanto nedaudz mazāk kā vīrieši, bet jaunāki respondenti- biežāk, salīdzinājumā ar relatīvi vecākiem respondentiem. Youtube un TVPlay gadījumā nav vērojamas būtiskas atšķirības respondentu atbildēs atkarībā no to izglītības līmeņa, savukārt Spotify un Netflix nedaudz vairāk izmanto Latvijas iedzīvotāji ar salīdzinoši augstāku izglītības līmeni. Lai arī attiecībā uz respondentu ienākumu līmeni nav vērojamas atšķirības tādu avotu kā TVPlay un arī Netflix izmantošanas gadījumā, tomēr pētījuma rezultāti liecina, ka Youtube un Spotify nedaudz vairāk izmanto tieši respondenti ar augstākiem ienākumiem. Nav vērojamas izteikti būtiskas atšķirības respondentu atbildēs atkarība no tā, kādu operatoru tie lieto.

Vai lietotāji veido no legāliem avotiem iegūtu autortiesību un blakustiesību objektu kopijas uz viedtālruna?

Respondentiem, kuri lieto viedtālruni ar pieeju Internetam (kopumā 679 no 1017) uzdevām sekojošu jautājumu: “Cik bieži pēdējā gada laikā Jūs esat veidojuši mūzikas, filmu, seriālu, u.c. satura kopijas privātai lietošanai uz viedtālruna no šādiem avotiem? Vai Jūs to esat darījuši reizi vai biežāk kā reizi nedēļā (“4”), vismaz 1 – 2 reizes mēnesī (“3”), retāk kā reizi mēnesī (“2”) vai arī nemaz neesat darījuši (“1”)?”. Turklāt respondentiem vērtēšanai tika piedāvāti konkrēti atbilžu varianti: mūziku no legāli iegādāta CD; filmas no legāli iegādāta DVD; Internetā legāli iegādātu mūziku no citas iekārtas (piemēram, datora, mākoņpakalpojuma); Internetā legāli iegādātu filmu no citas iekārtas (piemēram, datora, mākoņpakalpojuma); no Youtube pārveidotu mp3 mūzikas failu; Internetā no torentiem lejupielādētu mūziku un Internetā no torentiem lejupielādētas filmas.

Kopumā, Latvijas iedzīvotāji kopijas privātai lietošanai uz saviem viedtālruniem ir veidojuši ļoti maz. Proti, atbilstoši pētījuma rezultātiem, salīdzinoši visbiežāk Latvijas iedzīvotāji šādas kopijas veidojuši no Youtube pārveidota mp3 mūzikas faila. Proti, pēdējā gada laikā to reizi vai biežāk kā reizi nedēļā (“4”) ir darījuši 5,8% respondentu, vismaz 1-2 reizes mēnesī: 10,8% respondentu (“3”), retāk ka reizi mēnesī (“2”): 10,8% respondentu, bet “nemaz”: 69,2% respondentu. Vidējais biežums: 1,52. Savukārt Internetā legāli iegādātu mūziku no citas iekārtas (piemēram, datora, mākoņpakalpojuma) uz viedtālruni privātai lietošanai ir reizi vai biežāk kā reizi nedēļā kopējuši 2,9%, ar “3” atbildēja 8,5%, ar “2”: 6,9%, bet “nemaz”: 77,9% (vidējais biežums: 1,34). Līdzīgi rezultāti iegūti arī attiecībā uz kategoriju: Internetā no torentiem lejupielādētu mūziku, kur vidējais biežums ir 1,32 (“4”- 3%, “3”- 7,1%, “2”- 7,0%, “1”- 77,8).

Abu kategoriju “mūziku no legāli iegādāta CD” un “Internetā no torentiem lejupielādētas filmas” vidējai biežums vērtēts ar 1,24. Attiecīgi, 1,9% un 3,0% respondentu atzina, ka mūziku no legāli iegūta CD un Internetā no torentiem lejuplādētas filmas tie viedtālrunī kopē reizi vai biežāk kā reizi nedēļā. Savukārt, attiecīgi 5,2% un 3,4%, ka no šiem avotiem kopē vismaz 1-2 reizes mēnesī; 6,9% un 7,0%: ka retāk kā reizi mēnesī, bet 82,5% un 82,3%, ka nemaz. Internetā legāli iegādātas filmas no citas iekārtas (piemēram, datora, mākoņpakalpojuma) un filmas no legāli iegādāta DVD uz saviem viedtālruniem kopē vēl mazāk aptaujāto Latvijas iedzīvotāju: vidējais biežums, attiecīgi 1,14 un 1,19, ar nemaz atbildot, attiecīgi, 85% un 88% respondentu. Pētījuma dati neuzrāda izteiktas tendences atkarībā no respondentu profila, gk. tādēļ, ka jēgpilnai analīzei analizējamo datu apjoms ir par mazu.

Visbeidzot tiem respondentiem, kuri lieto viedtālruni ar pieeju Internetam, bet pēdējā gada laikā nav veidojuši mūzikas, filmu vai seriālu kopijas uz sava viedtālruna (kopumā 431) jautājam kādi ir bijuši iemesli, kāpēc tie, pēdējā gada laikā, uz sava viedtālruna nav veidojuši mūzikas, filmu vai seriālu kopijas. Visvairāk, proti 37% respondenti, uz šo jautājumu atbildēja ar “Jo neskatos filmas, seriālus un sporta pārraides un neklausos mūziku savā viedtālrunī”. 31,7% atbildēja “Jo skatos/klausos mūzikas ierakstus/ filmas TV/ radio”, savukārt attiecīgi 19,7% un 71,1% respondentu ar “Jo nezinu, kā to darīt” un “Jo es tās veidoju un glabāju citur, piemēram datorā”. 13,6% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju atbildēja, ka saturu straumē internetā (piem. Spotify, Shortcut, Netflix), 9,3%, ka lieto oriģinālos CD, DVD u.c., bet 6,5%, ka saturu lejuplādē no Interneta viedtālrunī (piem. iTunes, Google Play).